

САМОСТІЙНА РОБОТА В МАЛИХ ГРУПАХ ЯК ОДНА З ФОРМ РОБОТИ У ВНЗ АНГЛОМОВНИХ КРАЇН

Світлана Литвиненко

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Анотація:

У статті наводяться погляди педагогів англomовних країн на смисл самостійної роботи студентів. Самостійна робота в англomовних країнах розуміється як пошук, який стимулює підвищення розвитку особистості в набутті нею нових знань, умінь і навичок. Самостійна робота розвиває вміння самостійно обробляти та аналізувати інформацію, досліджувати літературні джерела, що сприяє науково-дослідній роботі. Автором розглядаються основні засоби ефективної організації самостійної роботи студентів, зокрема робота в малих групах, що дає найкращі результати.

Ключові слова:

самостійна робота; малі групи; ВНЗ англomовних країн.

Аннотация:

Литвиненко Светлана. Самостоятельная работа в малых группах как одна из форм работы в вузах англоязычных стран.

В статье представлены взгляды педагогов англоязычных стран на смысл самостоятельной работы студентов. Самостоятельную работу в англоязычных странах понимают как поиск, который стимулирует повышение развития личности в приобретении новых знаний, умений и навыков. Самостоятельная работа развивает умение самостоятельно обрабатывать и анализировать информацию и исследовать литературные источники, что способствует научно-исследовательской работе. Автором рассмотрены основные средства эффективной организации самостоятельной работы студентов, например, работа в малых группах, которая дает положительные результаты.

Ключевые слова:

самостоятельная работа; малые группы; высшие учебные заведения англоязычных стран.

Resume:

Lytvynenko Svitlana. Independent learning in small groups as one of the forms of learning in English-speaking countries institutions of higher education.

The article describes the pedagogues' views of the essence of the students' independent learning in English-speaking countries. Independent learning in English-speaking countries is understood as search that stimulates the peculiar development of a person in new knowledge and skills acquisition. Independent learning develops the skills to process and analyze information independently and study literary sources that facilitate scientific-research work. The means of fostering students' independent learning efficient management have been determined. It was ascertained that the most efficient form of students' independent learning is a small group work.

Key words:

independent learning, small group work, English-speaking countries institutions of higher education.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку вищої освіти постає проблема самостійної роботи студентів, оскільки процес навчання у вищих навчальних закладах значно відрізняється від навчання у школі, що пов'язано з меншим контролем із боку викладачів і більшим обсягом часу, який виділяється на самостійну роботу. Насамперед це пов'язано з тим, що студенти повинні виявляти більшу активність у власному навчанні, мати більш сильну мотивацію до нього та ступінь організованості, свідомо аналізувати свої навчальні потреби та дотримуватися навчального режиму. Не заперечуючи значущість традиційних лекцій, дискусій і практичних занять під керівництвом викладача, педагоги ВНЗ англomовних країн усе більше наголошують на важливості самостійної роботи студентів. Самостійна робота, як аудиторна, так і позааудиторна, може стати суттєвим доповненням до лекцій, допомагаючи студентам удосконалювати свої знання та вміння, ставлячи їх у ситуації, для розв'язання яких необхідні навички критичного мислення.

До того ж саме цей вид роботи дає змогу сформуванню у студентів такі риси характеру, як організованість, самостійність, упевненість, старанність, цілеспрямованість, кмітливість, зібраність, активність, ініціативність, допитливість тощо.

Організації самостійної роботи студентів приділяється багато уваги як в Україні, так і закордоном, про що свідчать наукові дослідження останніх десятиліть. Так, С. Архангельський обґрунтував наукові підходи до визначення сутності самостійної роботи, О. Рогова та О. Юрков визначили дієві шляхи забезпечення самостійної роботи студентів, О. Євдокимов і В. Король розкрили специфіку змісту, форм і видів самостійної роботи.

Аналіз останніх досліджень доводить, що самостійна робота є важливим видом навчальної роботи студентів у ВНЗ. На думку С. Назарова, вона є активною індивідуальною роботою з навчальною та науковою літературою переважно в позааудиторний час. Мета такої роботи – сформуванню сталі навички роботи з літературою, уміння раціонально організувати свою розумову діяльність. Реалізації цієї мети може допомогти така форма організації самостійної роботи, як робота в малих групах, особливості якої ще не достатньо висвітлені в науковій літературі.

Формулювання цілей статті. Отже, метою нашої статті є розкриття особливостей організації самостійної роботи в малих групах, поширеної серед студентів США, із метою творчого застосування їхнього досвіду на теренах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перед тим, як аналізувати основні особливості

організації самостійної роботи студентів у групі, вважаємо за доцільне з'ясувати сутність цього поняття.

На основі аналізу наукової літератури встановлено, що самостійна робота в англomовних країнах розуміється як пошук, який стимулює підвищення розвитку особистості щодо набуття нею нових знань, умінь і навичок. Самостійна робота розвиває вміння самостійно обробляти та аналізувати інформацію, досліджувати літературні джерела, що сприяє науково-дослідній роботі.

На думку вчених англomовних країн, самостійна робота – широка концепція, за якої робота – це метод і освітня філософія, у якій учні здобувають знання самостійно та розвивають можливість брати на себе відповідальність за результати дослідження та критичне відображення їх [5].

Дослідник С. Кестен визначає самостійну роботу як навчання, у якому студент, разом із викладачем та іншими студентами, може ухвалювати рішення, необхідні для потреб навчання [8].

Учені англomовних країн підкреслюють, що самостійна робота покликана створювати можливості для набуття досвіду, який заохочує мотивацію студентів, їх цікавість, самовпевненість і базується на розумінні студентами власних інтересів і оцінюванні навчання заради них самих. Коли студенти активні та зацікавлені, вони формулюють власні гіпотези, ставлять запитання, наставляють і консультують один одного, ставлять собі цілі, контролюють процес та експериментують з ідеями задля науково-дослідного ризику, знаючи, що ці помилки та «застой» є частиною процесу навчання [10].

На підтримку цих визначень в українській і зарубіжній літературі поширюється думка, що самостійна робота – це процес, під час якого студенти розвивають цінності, відносини та взаємозв'язки, набувають умінь і навичок, необхідних для виконання відповідальних наукових завдань [6; 7].

Науковці підкреслюють, що самостійна робота потребує свободи дій для виконання завдань. До того ж, у цьому виді роботи зростає навчальна відповідальність студента. У суперечливому академічному оточенні, де студентів найчастіше нагороджують за персональні заслуги, співпраця може нелегко даватися кожному. І хоча більшість студентів працює разом неформально в навчальних групах чи громадських організаціях, за допомогою самостійної роботи у групах вони мають можливість розвивати в собі вміння і навички, які можуть краще стимулювати досягнення групи. Оскільки для виконання завдань під час

самостійної роботи у групах потрібні специфічні вміння й навички, то викладач має прищеплювати їх студентам і наводити приклади успішного застосування таких умінь і навичок під час виконання самостійних та аудиторних завдань. Одним із простих способів прищеплення таких умінь і навичок є розподіл ролей між членами групи, наприклад: координатор групи проводить групові дискусії, писар записує та підсумовує результати та прогрес групи, планувальник подає короткий опис того, де, як і коли група продовжить виконувати завдання, оцінювальник здійснює загальний критичний аналіз після виступу кожного члена групи під час обговорення і затверджує план подальших дій, спрямованих на виконання завдання.

Самостійна робота студентів розвиває незалежність мислення, здатність до встановлення взаємозв'язків між ідеями і концепціями, створює передумови для формування компетентності у проблемі, яка самостійно досліджується [1].

Детально проаналізувавши різноманітні підходи до визначення сутності самостійної роботи вченими англomовних країн, ми дійшли висновку, що всі ці визначення мають багато спільних рис, зокрема й розуміння студентами навчання як такого, і мотивацію до відповідальності, і роботу з викладачем над структуризацією середовища навчання і конструктивну взаємодію у групі.

У процесі дослідження виявлено основні засоби, які використовують викладачі англomовних країн для прищеплення навичок самостійної роботи студентам ВНЗ:

- проведення бесід зі студентами щодо попереднього досвіду навчання;
- з'ясування очікувань студентів від навчання;
- аналіз і оцінка викладачем очікувань студентів;
- упровадження різних форм для розвитку навчання студентів (за допомогою роботи у групах, конструктивного обговорення);
- роз'яснення студентам головної мети самостійної роботи;
- зосередження на деталізації окремих завдань;
- використання мультимедіа ресурсів і ресурсів мережі Інтернет для самостійної роботи;
- розвиток мотивації студентів;
- упровадження чіткої системи перевірки та оцінювання самостійної роботи студентів;
- створення умов, у яких студенти зможуть контролювати окремі аспекти власного навчання;
- здійснення стратегічного планування поетапного виконання завдань [1].

На основі аналізу досвіду організації самостійної роботи Стенфордського університету встановлено, що на сучасному етапі розвитку вищої освіти особливої популярності набуває робота в малих групах.

Як підкреслює Барбара Гросс Деві, саме в таких групах організація самостійної роботи студентів є найефективнішою. Групи можуть створюватися викладачами або самими студентами (у кожному підході є як плюси, так і мінуси), але головне те, що завдання виконуватимуться на основі взаємозв'язку, тобто студент самостійно, без групи, не зможе виконати завдання.

Колективні групи потребують від викладача обережного планування і несуть у собі деякі труднощі для студентів. Незважаючи на це, переваги від такої роботи можуть бути значними – це, зокрема, залучення студентів до всіх складників курсу, краще розуміння та засвоєння матеріалу, набуття вмінь, необхідних для успішної роботи у групі чи кар'єрі, зростання прагнення до самостійного навчання, що стимулює студентів до самостійних досліджень чи створення великих проектів [2].

Рішення про використання групового навчання на певному курсі повинно базуватися на дослідженні ідей, мети та завдань курсу. Наприклад, якщо від студентів очікується застосування теоретичних знань для розв'язання реальних проблем чи демонстрація вміння розв'язувати проблеми, схожі на ті, що розробляли професіонали в цій же галузі, тоді використання групової програми в курсу може бути доцільним. Не потрібно розглядати групову роботу як щось, що додається до вже наявної структури, а, навпаки, усвідомлювати її як те, що допомагає сформувати навчальний план і синтезувати специфічні об'єкти курсу. Іншим важливим чинником, який необхідно врахувати перед тим, як давати групові завдання, є кількість членів групи, оскільки великі групи потребують більшої уваги та організації. Здебільшого викладачі, що вирішили використовувати групову роботу у своїй програмі, погоджуються, що оптимальна кількість осіб у групі – 4-6 студентів, хоча якість їх роботи залежить від складності та характеру завдання (більші групи (8-10 осіб) можуть також успішно функціонувати). Викладач повинен визначитися зі способом формування груп: в ідеалі групи повинні бути достатньо різноманітними, до їх складу мають увійти студенти з різними інтелектуальними можливостями, академічними інтересами та когнітивними стилями. Метод, коли студенти самостійно обирають групу для роботи, має свої позитивні наслідки, але зазнає ризику подальшої ізоляції деяких студентів або створення кола

друзів у групі загалом. Щодо формування великих груп, то тут ефективними можуть бути: випадковий відбір; відбір, що базується на сумісності графіків (студенти, які можуть збиратися на засідання групи на годину кожного тижня); відбір на основі анкетування, що проводиться в перший день аудиторного заняття (такий відбір є об'єктивним, доцільним і зручним для студентів).

Після того, як групи визначилися та зрозуміли завдання, що стоять перед ними, не потрібно чекати, доки з'явиться фінальний продукт або кінцевий результат виконання завдань. Студенти іноді потребують допомоги в інтерпретації завдань, часто їм потрібна порада та заохочення, запевнення в тому, що обраний ними шлях є правильним. Викладачі на основі поданого їм загального плану дій групи можуть не лише надати корисні поради, а й переорієнтувати зусилля групи, що потенційно спрямовані на невдачу. У формі первісного плану можуть бути доповіді студентів, їх відповіді щодо проекту, отримані шляхом анкетування, короткі замітки кожного тижня.

У процесі взаємодії студентів і викладача, останній, пропонуючи свою допомогу для роботи у групах, має дозволити студентам приймати їх власні рішення щодо подальших дій і втілення власних ідей, що є дуже важливим для виконання завдання. Роль викладача – спрямовувати, але не диктувати, постійно інтерпретувати завдання і пояснювати незрозумілі для студентів питання на певних етапах виконання завдання. Якщо, наприклад, учасники групи скаржаться на те, що хтось не виконує свою частину роботи, зрозуміло, що розв'язати цю проблему має сама група, а не втручання викладача, проте викладач повинен підказати шляхи ефективної мотивації таких студентів.

Робота в малих групах вимагає високого рівня індивідуальної відповідальності від членів групи, змушує учасників обговорювати питання та спілкуватися між собою. Сьогодні збільшується кількість викладачів, які підкреслюють важливість застосування колективного навчання зі студентами як виду самостійної роботи. Колективне навчання у групах і виконання завдань самостійної роботи у групах створює атмосферу відповідальної взаємодії між студентами, робить можливим набуття цікавого, мотивувального та інтелектуально-стимулювального досвіду засвоєння матеріалу. Цей вид самостійної роботи заохочує студентів до розвитку критичного мислення та креативної інновації, дає змогу стимулювати зацікавленість студентів навчанням шляхом ефективного перепланування

навчального плану, педагогіки та стратегій аналізу [1].

Викладачів ВНЗ англomовних країн, обговорюючи переваги та недоліки самостійної роботи в малих групах, і досі сперечаються щодо її використання, побоюючись, що обсяг матеріалу потребуватиме обмежень курсу. Робота у групах передбачає реструктуризацію курсу, тобто збільшення годин на вивчення декількох тем, але дослідження доводять, що студенти, які працюють у групах, розвивають уміння й навички, необхідні для самостійного розв'язання проблем, і виявляють краще розуміння матеріалу. Барбара Гросс Деві наголошує, що введення самостійної роботи в малих групах потрібно розпочинати із упровадження не складних, але цікавих науково-дослідних завдань, доповнювати аудиторну роботу самостійною роботою в малих групах. Студенти, отримуючи відповідну допомогу, можуть бути скеровані у бік автономії, тобто будуть здатні брати більшу відповідальність за свою власну освіту, якщо викладачі забезпечать їх корисними та цікавими завданнями, які вони можуть виконувати зі своїми одногрупниками [2].

Види групових завдань, розроблені для курсу, повинні бути добре проаналізованими, щоб впевнитися в результатах ефективних зусиль групи. Зв'язок групи може бути заохоченим, а труднощі, із якими може стикатися група, можуть зменшуватися або мінімізуватися, якщо завдання націлені на те, щоб:

- вимагати високого рівня індивідуальної відповідальності від членів групи;
- спонукати учасників до обговорення питань і спілкування між собою;
- упевнитися, що учасники отримують миттєву недвозначну та повноцінну віддачу;
- нагороджувати за високий рівень роботи [3].

У процесі педагогічної діяльності викладачами Університету Монаша були

визначені основні принципи, які забезпечують ефективну організацію самостійної роботи студентів у малих групах:

- здатність працювати як одна команда;
- сфокусованість на допомозі один одному в навчанні;
- здатність конструктивно розв'язувати конфлікти;
- надання чітких інструкцій викладачем;
- високий рівень відповідальності студентів;
- чіткі цілі та визначення завдань;
- чіткий план роботи;
- зосередженість членів групи на навчанні;
- внутрішня довіра та підтримка;
- активність;
- відкрите спілкування та постійний обмін ідеями;
- продуктивне та успішне використання часу;
- атмосфера ентузіазму та позитиву;
- регулярні консультації з викладачем.

Висновки. Отже, у статті були розглянуті чинники та принципи, що впливають на організацію самостійної роботи студентів в англomовних країнах, а також сутність самостійної роботи як методу та освітньої філософії, під час якої студенти самостійно здобувають знання та розвивають можливість брати на себе відповідальність за результати власного навчання. Проведене дослідження довело, що на сучасному етапі розвитку вищої освіти особливої популярності набуває робота в малих групах, яка є важливим доповненням до лекцій, оскільки допомагає студентам удосконалювати їх знання й розвивати навички критичного мислення.

Перспективи подальшого дослідження самостійної роботи передбачають доведення того, що більш активна та спланована самостійна робота студентів у вишах України й дотримання принципів її організації сприятиме підвищенню ефективності навчального процесу.

Список використаних джерел

1. Independent Learning [Electronic Resource]. Retrieved from: http://www.heacademy.ac.uk/resources/detail/internationalisation/isl_independent_learningemy–Davis B.C./B.C.Davis // Speaking of Teaching. – 1999. – Vol.10. – №2. – P.1–4.
2. Michaelsen. L. Designing Effective Group Activities: Lessons for Classroom Teaching and Faculty Development / L.Michaelsen, D.Flink, A.Knight // . – Stillwater, OK: PODNetwork, 1997. – 26 p.

References

1. *Independent Learning*. (1999). Retrieved from: http://www.heacademy.ac.uk/resources/detail/internationalisation/isl_independent_learningemy. [in English].
2. Michaelsen, L. (1997). *Designing Effective Group Activities: Lessons for Classroom Teaching and Faculty Development*. Stillwater, OK: PODNetwork. [in English].
3. *Learning effectively through Groupwork*. Retrieved from: <http://www.eng.monash.edu.au/current-students/download/groupwork.pdf>. [in English].

3. Learning effectively through Groupwork [Electronic Resource]. Retrieved from: <http://www.eng.monash.edu.au/current-students/download/groupwork.pdf>
4. Perry N. Mentoring student teachers to support self-regulated learning/ N.Perry, L.Phillips, L.Hutchinson // Elementary School Journal.– 2006. –№ 106(3).– P. 237–254.
5. Bates I. Family and education: supporting independent learning. / I. Bates, P. Wilson // Learning and Skills Research. – 2002. – № 6(1). – P. 20–22.
6. Gorman M. The structured enquiry is not a contradiction in terms: focused teaching for independent learning / M. Gorman // Teaching History. – 1998. – № 92.– P. 20–25.
7. Kesten C. Independent learning. / C. Kesten // Journal of Further and Higher Education. – 1987. – № 30 (2). – P. 119–143
8. Learning at University [Electronic Resource]. Retrieved from: <http://www.adelaide.edu.au>
9. Meyer B. Independent Learning: literature review / B. Meyer, N. Haywood, D. Sachdev // – Nottingham: Learning and Skills Network, 2008. – P. 72
4. Perry, N. (2006). *Mentoring student teachers to support self-regulated learning*. Elementary School Journal. 106(3). 237–254. [in English].
5. Bates, I. (2002). *Family and education: supporting independent learning*. Learning and Skills Research. 6(1). 20–22. [in English].
6. Gorman, M. (1998). *The structured enquiry is not a contradiction in terms: focused teaching for independent learning*. Teaching History. 92. 20–25. [in English].
7. Kesten, C. (1987). *Independent learning*. Journal of Further and Higher Education. 30(2). 119–143
8. Learning at University. Retrieved from: <http://www.adelaide.edu.au>. [in English].
9. Meyer, B. (2008). *Independent Learning: literature review*. Nottingham: Learning and Skills Network. [in English].

Рецензент: Сегеда Н.А. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Литвиненко Світлана Валеріївна
Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна
майдан Свободи 4, Харків
61022, Україна
doi:10.7905/нвмдпу.v1i12.869

Надійшла до редакції: 01.05.2014 р.

Прийнята до друку: 19.05.2014 р.